

ZAŁĄCZNIK 2

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych, w szczególności określonych w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jednolity Dz. U. 2014 poz. 1852 z późn. zm.)

dr Wojciech Tomasz Organiściak
Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział Prawa i Administracji
Katedra Historii Prawa
ul. Bankowa 11b
40-007 Katowice
email: organisciak@op.pl

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko: Wojciech Organiściak

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

- stopień doktora nauk prawnych w zakresie prawa uzyskany na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach – Uchwała z dnia 17 listopada 1998 r. na podstawie rozprawy: *Kodeksy wojskowe w Polsce roku 1775*; promotor Prof. zw. dr hab. Adam Lityński, recenzenci: Prof. zw. dr hab. Artur Korobowicz, Prof. zw. dr hab. Józef Ciągwa.

- dyplom magistra prawa uzyskany na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w 1988 r., praca magisterska *Konstytucje wojenne z czasów panowania Zygmunta III Wazy*, promotor: Prof. zw. dr hab. Adam Lityński.

- dyplom magistra historii uzyskany na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w 1986 r., praca magisterska *Harcerze w walkach o niepodległość w latach 1914-1921*, promotor Dr Lechosław Cebo.

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

- od 1988 r. do 1998 r. asystent w Katedrze Historii Prawa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, a od 1999 r. adiunkt w Katedrze Historii Prawa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, natomiast od 2012 roku starszy wykładowca w Katedrze Historii Prawa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

- od 2001 r. do 2009 r. adiunkt w Katedrze Administracji w Wyższej Szkole Zarządzania i Nauk Społecznych w Tychach.

4. Osiągnięcie naukowe w rozumieniu art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki.

Moim największym osiągnięciem naukowym, po nadaniu mi stopnia doktora nauk prawnych, jest monografia: *Wincentego Skrzetuskiego Prawo polityczne narodu polskiego*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. Katowice 2016, s. 545. Recenzję wydawniczą książki sporządził Prof. dr hab. Andrzej B. Zakrzewski z Uniwersytetu Warszawskiego. Monografia prezentuje najważniejsze dzieło osiemnastowiecznego pijara Wincentego Skrzetuskiego, który był znanym historykiem, prawnikiem, pisarzem politycznym, nauczycielem oraz tłumaczem doby stanisławowskiej. Zasadniczym celem pracy było przedstawienie jego poglądów zawartych w opublikowanym w latach 1782-1784 *Prawie politycznym narodu polskiego*.

Brak w dotychczasowej literaturze historyczno-prawnej, ale i historycznej, monografii na temat dorobku Wincentego Skrzetuskiego, w tym jego najważniejszego i najobszerniejszego dzieła jakim było *Prawo polityczne narodu polskiego*, uzasadniało podjęcie prac nad jego twórczością, w tym szczególnie tą jej częścią, w której pijar zajmował się problematyką ustrojową i prawną. Odnotowania wymaga to, że w dotychczasowej literaturze przedmiotu odnaleźć można pewną liczbę odwołań do badanej części twórczości Skrzetuskiego, które stanowią jeden z wielu elementów ilustrujących tematykę ustrojową, prawną, społeczną, gospodarczą i edukacyjną dawnej Rzeczypospolitej, przy czym nawiązania te dowodzą ważkości podejmowanego w rozprawie o *Prawie politycznym* zagadnienia. Na szczególną uwagę w badanym przedmiocie zasługują prace Anny Grześkowiak-Krwawicz.

Do ważniejszych zadań prezentowanej rozprawy, która do pewnego stopnia stanowi kontynuację monografii prezentujących dorobek polskich pisarzy prawników doby przedrozbiorowej, należało przedstawienie treści oraz wskazanie źródeł, które Skrzetuski wykorzystał przygotowując swoje dzieło o prawie politycznym. Szczególnie istotna była analiza jego poglądów na dokonane i postulowane w dobie stanisławowskiej zmiany ustroju politycznego, społecznego i gospodarczego oraz reformę prawa i sądów. Ważnymi celami monografii było ukazanie poglądów autora prezentowanego dzieła na tle rodzimych reform czasów stanisławowskich, w tym także ewentualnych wpływów jego ocen i postulatów na późniejsze ustawodawstwo i publicystykę, szczególnie doby Sejmu Wielkiego.

Do celów monografii należało ustalenie zakresu odtwórczego i oryginalnego charakteru *Prawa politycznego narodu polskiego*, szczególnie w stosunku do erudycyjnego dzieła Gotfryda Lengnicha *Ius publicum Regni Poloniae*. Istotne było również skonfrontowanie

analizowanej części twórczości Wincentego Skrzetuskiego z rodzimymi nurtami dominującymi w literaturze politycznej dawnej Rzeczypospolitej, a także zbadanie jaki wpływ na analizowaną pracę miały rozwijające się w Europie idee oświeceniowe, w tym koncepcje reformy państwa i prawa.

Monografia na temat *Prawo polityczne narodu polskiego* jest rozprawą zawierającą efekty moich wieloletnich badań, których częściowe wyniki począwszy od 2003 r. były systematycznie publikowane. Praca wykorzystuje te efekty, uzupełniając i pogłębiając je w wielu miejscach. Większa część książki zawiera jednak ustalenia całkowicie nowe, dotychczas nie prezentowane.

Przedkładana rozprawa składa się ze wstępu i zakończenia oraz dziesięciu rozdziałów. Pierwszy z nich zawiera krótką charakterystykę życia, działalności oraz dorobku pisarskiego Wincentego Skrzetuskiego. Natomiast kolejne rozdziały prezentują problematykę prawa politycznego, w tym nowych rozwiązań ustrojowych w postaci praw kardynalnych i materii status, formy rządu oraz takich instytucji państwa szlacheckiego jak król, sejm, sejmiki, Rada Nieustająca, czy konfederacje. Niemało miejsca w pracy poświęcono omówieniu poglądów autora *Prawa politycznego narodu polskiego* na problematykę ustroju społecznego, gospodarczego, organizacji wymiaru sprawiedliwości, administracji, czy wojska dawnej Rzeczypospolitej. Odniesiono się także do tematyki edukacyjnej i wyznaniowej oraz stosunków międzynarodowych państwa polsko-litewskiego. Opisane w monografii zagadnienia stanowią odzwierciedlenie głównych nurtów rozważań prezentowanych w podręczniku Skrzetuskiego. Podstawą źródłową monografii, poza *Prawem politycznym narodu polskiego*, były inne prace Wincentego Skrzetuskiego, w tym szczególnie *Mowy o główniejszych materyach politycznych*. W celach porównawczych wykorzystano, głównie osiemnastowieczną publicystykę polityczną oraz literaturę przedmiotu, której obszerność niejednokrotnie zmuszała do selekcji.

Przeprowadzone badania, w tym analiza *Prawa politycznego narodu polskiego* dowodzą, że Wincenty Skrzetuski położył duże zasługi dla popularyzacji współczesnego mu i częściowo zreformowanego ustroju Rzeczypospolitej oraz wskazują na to, że propagował on konieczność dalszej reformy niektórych rozwiązań politycznych służących sprawowaniu władzy w państwie szlacheckim. Analizy porównawcze dowodzą, wbrew obiegowym opiniom, że *Prawo polityczne narodu polskiego* tylko częściowo oparte było na epokowym dziele G. Lengnicha *Ius publicum Regni Poloniae*. Zresztą nawet w tych rozdziałach, w których Skrzetuski miejscami dość wiernie prezentował wywody Gdańszczanina, odnaleźć można niemało śladów dodatkowych uwag, czy innego ujęcia zagadnienia, a nawet polemiki

z samym Lengnichem. Szczegółowo opisane w pracy podobieństwa i różnice obu dzieł nakazują zweryfikowanie dotychczasowych poglądów o braku samodzielności oraz znikomej wartości merytorycznej podręcznika Skrzetuskiego i oparcia go w przeważającej części na *Ius publicum Regni Poloniae*. Podkreślenia wymaga przy tym to, że badania pozwoliły na stwierdzenie, iż *Prawo polityczne narodu polskiego* nie tylko było podręcznikowym wykładem prawa publicznego, jak twierdziła zdecydowana większość autorów charakteryzujących tę część twórczości naszego pijara, ale także pełnym wzorców postępowania poradnikiem dla ówczesnych elit politycznych oraz przygotowującej się do tej roli młodzieży. Co więcej, w wielu fragmentach, prezentowane dzieło, nosiło znamiona traktatu kompendialnego nasyconego niemałą liczbą elementów politycznej publicystyki. Przemawia za tym sposób ujęcia wielu zagadnień opatrzonej licznymi komentarzami i wywodami naszego uczonego, który dodatkowo zmuszał studiujących jego podręcznik do własnych przemyśleń i ocen, naprowadzając jednak przy tym na istotę prezentowanego zagadnienia.

Analizy treści omawianego w monografii podręcznika wskazują, że szczególnie interesujące były te fragmenty, w których Skrzetuski prezentował nowe rozwiązania ustrojowe wprowadzone po 1764 roku. Z jego opisów w większości przypadków przebijało duże znanostwo przedstawianych zagadnień oraz stosunkowo liczne postulaty, niekiedy bardzo gruntowne oceny, jak chociażby te dotyczące roli i znaczenia rezolucji Rady Nieustającej.

Odnotowania wymaga to, że w wykorzystywanym w szkołach podległych Komisji Edukacji Narodowej podręczniku Skrzetuski zaprezentował szerokie spektrum zagadnień zarówno w odniesieniu do ustroju politycznego, jak i społecznego oraz gospodarczego, także ustroju sądów. Dla pijara prawo polityczne było, podobnie jak dla Monteskiusza, tą gałęzią prawa, która regulowała system rządów. Pogląd ten powtórzył na rodzimym gruncie H. Kołłątaj.

Zauważenia wymaga to, że w ramach charakterystyki źródeł dawnego prawa politycznego narodu polskiego Skrzetuski, w przeważającej części, oparł się na wstępie do *Volumina Legum* autorstwa S. Konarskiego, a nie na rozważaniach G. Lengnicha zawartych w początkowych rozdziałach *Ius publicum Regni Poloniae*. Co więcej nasz uczonego nie tylko korzystał równoległe z prac obu wspomnianych wyżej autorów, ale dodawał także swoje własne uwagi, z których najbardziej cenne są te dotyczące konieczności skodyfikowania prawa oraz wysokiej oceny *Zbioru praw sądowych* Andrzeja Zamoyskiego, na którego postanowienia, wbrew uchwale sejmowej z 1780 roku, kilkakrotnie się powoływał. Po części

odpowiadało to postulatom oświeceniowym w zakresie niezbędności reformy prawa sądowego, które prezentowane były w ramach sztandarowych haseł europejskiego wieku świateł.

Skrzetuski jako jeden z pierwszych pisarzy politycznych zaprezentował szerszemu gronu rodzimych czytelników zagadnienia praw kardynalnych i materii status, nie kryjąc przy tym oburzenia z racji narzucenia Rzeczypospolitej tych aktów przez państwa ościenne. Odnotowania wymaga to, że sporządzony głównie w celach edukacyjnych ich opis, tylko miejscami zawierał krytyczne oceny i reformatorskie propozycje. Można jednak z niego wydobyć nowoczesne myśli i tendencje, jak chociażby postulat dalszych zmian w procedurze karalności umyślnego zabójstwa plebejusza przez szlachcica czy poparcie dla polityki populacyjnej wyrażane przy okazji rozważań nad dzierżawą wieczystą, czy asymilacji Żydów. W ramach autorskich i obszernych rozważań nad materiami status pijar zachęcał czytelników swojego podręcznika do samodzielnej oceny tego czy przyjęcie tego aktu zabezpieczało w sposób wystarczający przed zrywaniem sejmów. Przy tej okazji autor *Prawa politycznego* dał też wyraz daleko idącego realizmu politycznego, pod którym być może ukrył postulat dalszej reformy politycznej, w tym całkowitego zlikwidowania *liberum veto*, nawiązując przy tym wprost do poglądów Stanisława Konarskiego.

Wywody autora *Prawa politycznego* na temat formy rządu w dawnej Rzeczypospolitej dowodzą, że był on zwolennikiem równoprawnego traktowania króla, magnaterii i szlachty, które uznawał za stany rządzące w ramach ustroju republikańskiego. Powyższy pogląd tylko do pewnego stopnia odpowiadał propagowanym przez niego w *Mowach o główniejszych materyach politycznych* koncepcjom Monteskiusza - rządu mieszanego, albowiem w rzeczywistości był odzwierciedleniem blisko dwuwiekowej koncepcji formy rządu opierającego się na równowadze trzech stanów sejmujących. Powyższe stanowisko można by oczywiście próbować wpisać w oświeceniową tendencję klasyfikacji występujących zjawisk politycznych, ale wydaje się, że wynikało ono przede wszystkim z rodzimego wzorca i tradycji. Zauważyć należy, że Skrzetuski znajdował się pod wpływem filozofii J. J. Rousseau i K. Monteskiusza, w tym koncepcji podziału władz, umowy społecznej, suwerenności narodu oraz konieczności istnienia króla w dużym państwie, czemu jednak najszerzej dał wyraz w *Mowach o główniejszych materyach politycznych*.

Z rozważań autora *Prawa politycznego narodu polskiego* na temat instytucji monarchy w Rzeczypospolitej wynika, że król był organem niezbędnym, którego pozycja winna była być w niektórych aspektach wzmocniona, przede wszystkim jednak zreformowana. Istnienie urzędu królewskiego miało służyć ograniczaniu anarchii oraz utrzymaniu równowagi i

porządku w Rzeczypospolitej. Skrzetuski opisując pozycję ustrojową monarchy nie kwestionował podobnie jak Leszczyński, czy Konarski tego, że król jest pełnoprawnym stanem sejmującym, choć już w latach siedemdziesiątych XVIII stulecia pojawiły się głosy podważające prawotwórczą rolę władcy. Skrzetuski wielokrotnie podkreślał podległość króla prawom Rzeczypospolitej i akcentował teorię równowagi przy stanowieniu prawa podkreślając jednocześnie, że monarcha musi się podporządkować woli większości Rady Nieustającej. Dla autora *Prawa politycznego* król nie był niczym innym jak pierwszym stanem i obywatelem Rzeczypospolitej współtworzącym prawo i najwyższym urzędnikiem władzy wykonawczej nie mogącym jednak sprzeciwić się woli większości. Z uwagi na brak jakichś jednoznacznych odniesień nie można natomiast stwierdzić, czy nasz uczonec uznawał króla bardziej za pierwszego sługę narodu, czy bardziej państwa, co korespondowałoby z lansowanymi przez niektórych myślicieli Oświecenia poglądami na rolę i pozycję ówczesnych władców. Zaakcentowania wymaga to, że nasz uczonec był jednym z pierwszych pisarzy politycznych, który proponował ściślejsze powiązanie króla z Rzeczpospolitą, co wyraźnie widać na przykładzie mowy *O następstwie królów*, gdzie na długo przed Sejmem Wielkim propagował ideę dziedziczość tronu w państwie polsko-litewskim.

Badania nie wykazały, aby autor *Prawa politycznego* był zwolennikiem ograniczenia pozycji senatu, który jednak analizował głównie jako radę królewską. Dominujące w państwie szlacheckim tendencje republikańskie, w ramach których nie mieścił się senat powoływany przez monarchę, lecz co najwyżej przez naród szlachecki, niejako ze swej istoty wymuszały likwidację lub co najmniej ograniczenie roli izby wyższej, zaś w planie minimum odebranie panującemu prerogatywy nominacji senatorów, do czego jak wiadomo doszło podczas Sejmu Wielkiego.

Jeżeli idzie o problematykę sejmu walnego to przyjdzie podkreślić, że autor *Prawa politycznego*, w znacznym stopniu uwzględnił i uwypuklił, na tle podręcznikowego opisu obrad parlamentu szlacheckiego, zmiany jakie w tym względzie miały miejsce w dobie stanisławowskiej. Opierał się przy tym na postanowieniach nowego regulaminu obrad. Dokonując wyraźnego rozróżnienia na uchwały podejmowane większością głosów tzw. materie ekonomiczne oraz materie status, co obszernie omówił na tle *liberum veto*, którego ograniczenie pochwalał, postulował także dalsze zmiany w tym zakresie. Pijar, wbrew stanowisku Lengnicha dowiódł, że władza w Rzeczypospolitej ma swoje źródło w narodzie politycznym i że sprawowana jest na sejmach przez trzy, w istocie niemal równoprawne stany: królewski, senatorski i rycerski. Wśród wywodów autora *Prawa politycznego*, znalazła się akceptacja dla królewskiej i senatorskiej sankcji ustawodawczej.

Skrzetuski był zwolennikiem nadrzędności sejmu nad sejmikami oraz koncepcji ściślejszego i formalnego rozdziału kompetencji obu tych organów. Poza przedstawieniem zasad funkcjonowania sejmików w Rzeczypospolitej, w analizowanym podręczniku ukazał część rozwiązań prawnych jakie weszły w życie w dobie stanisławowskiej przed Sejmem Wielkim. W przeważającej większości przyczyniły się one do udroźnienia systemu szlacheckiego samorządu będącego przecież jednym z podstaw demokracji bezpośredniej gwarantującym w zamyśle twórców utrzymanie wolności i swobód narodu szlacheckiego. Pijar w swoim opisie sejmików w pierwszym rządzie zajął się ich funkcjonowaniem. Na drugim dopiero planie znalazły się uwagi poświęcone reformie sejmików, przy czym wydaje się, że nasz uczonec był na tyle zadowolony z dokonanych zmian, że postulaty dalszych reform formułowane były bardzo ogólnie. Jego uwagi zdają się przy tym wskazywać, że był zwolennikiem podrzędności sejmików w stosunku do sejmu oraz dalszej realizacji myśli ściślejszego i formalnego rozdzielenia kompetencji obu tych organów.

Skrzetuski należał do zwolenników powołania Rady Nieustającej. W toku swoich autorskich rozważań kilkakrotnie dawał wyraz pozytywnej ocenie w zakresie powstania tej magistratury. We właściwy dla siebie, nieco zawołany sposób podkreślał, że powołanie Rady *de facto* było poszerzeniem praw narodu szlacheckiego poprzez dopuszczenie stanu rycerskiego do pełni władzy w okresach, gdy nie obradował parlament. Należy zastrzec, że Skrzetuski wyrażając się pozytywnie o samej reformie krytykował głównie niejasności regulacji z 1775 roku, która stwarzała poważne problemy z określeniem wszystkich zadań i instrumentów Rady Nieustającej służących ich wykonywaniu. Co ciekawe jego generalnie pozytywna opinia na temat Rady Nieustającej, jest po części zbieżna z dzisiejszymi merytorycznymi ocenami działalności tego organu. Na podkreślenie zasługuje również zawarta w *Prawie politycznym* gruntowana i pozytywna, wbrew licznym ówczesnym głosom krytycznym, ocena jednej z ważniejszych prerogatyw Rady Nieustającej, jaką była wykładnia obowiązującego prawa dokonywana za pomocą wydawanych rezolucji.

Rozważania Skrzetuskiego na temat konfederacji wskazują, że zaliczał się on do grona ich przeciwników, albowiem uważał on je co najwyżej za zło konieczne. Nawiązywał przy tym do wywodów S. Konarskiego w tym względzie.

W zakresie ustroju i stosunków społecznych uwagi Skrzetuskiego miały dwa jakże przeciwstawne oblicza. Rozważania nad stanem szlacheckim i duchownym były bowiem stosunkowo zachowawcze, natomiast w zakresie miast i mieszczan oraz chłopów były reformatorskie, a miejscami miały wręcz rewolucyjny charakter.

W szczególności nie opowiedział się on za postulowanym przez rodzimą myśl reformatorską rozwiązaniem w postaci pozbawienia nieposesjonatów praw politycznych i oddania średniej szlachcie steru rządów w państwie. Nieco odważniej niż w zakresie praw politycznych, Skrzetuski wypowiadał się w przedmiocie zliberalizowania szlacheckiego monopolu na własność ziemi oraz podkreślał zbyt szeroki i nie uregulowany prawnie zakres władzy patrymonialnej, czemu jednak dał szerzej wyraz w rozdziałach o stanie włościańskim i mieszczańskim, co każe przypuszczać, że nie chciał tych kwestii stawiać wprost w ramach rozważań nad stanem szlacheckim.

Problematyka religijna oraz rola kościoła i duchowieństwa łacińskiego nie była zbyt gruntownie analizowana przez pijara. Opis statusu duchowieństwa w Rzeczypospolitej szlacheckiej jaki nam pozostawił pokazuje m. in. szacunek dla religii oraz przywiązanie do tradycji. Wskazywał na ważną rolę duchowieństwa w życiu politycznym i społecznym, w tym na polu edukacji młodego pokolenia. Rozważania naszego uczonego na temat duchowieństwa i kościoła łacińskiego pokazują, że należał on do zwolenników budowanego w czasach stanisławowskich, kompromisu pomiędzy interesami duchowieństwa z państwową racją stanu, do czego w znacznej części doprowadzono w oparciu o uchwały Sejmu Czteroletniego. Jawi się on zatem jako zwolennik zakończenia sporów pomiędzy stanami duchownym i szlacheckim, ale już nie jako propagator zrewidowania stosunków państwo kościół w duchu oświeceniowym.

W ramach rozważań o miastach w Rzeczypospolitej autor *Prawa politycznego* akcentował ich upadek i brak perspektyw oraz woli politycznej wspierającej ich rozwój. Jednocześnie wskazał na ważną rolę i pierwsze pozytywne skutki działania Komisji Dobrego Porządku oraz wyrażał nadzieję, że tylko konsekwentnie wdrażana reforma miast zapewni im stały rozwój. Skrzetuski wyrażał przy tym liczne krytyczne oceny dotychczasowego stanu rzeczy nawiązujące do nowoczesnych koncepcji społecznych, ekonomicznych i prawnych epoki Oświecenia oraz propagował zmiany w polityce państwa szlacheckiego wobec miast i stanu mieszczańskiego. Wskazywał przy tym na konieczność reformy prawa i sądownictwa miejskiego, w tym realizację postulatów szkoły humanitarnej w prawie karnym.

Opinie i zgłaszane przez Skrzetuskiego propozycje w zakresie reformy miast i stanu mieszczańskiego lokują go na czołowym miejscu wśród pisarzy politycznych doby stanisławowskiej tworzących u progu Sejmu Wielkiego. Proponował on bowiem nie tylko zmiany mające na celu podniesienie z upadku gospodarczego i demograficznego miast, ale nawet zmianę statusu politycznego mieszczan, nawiązując w tym przypadku do koncepcji lansowanych przez otoczenie i samego króla Stanisława Augusta, który w oparciu o dawne

prawa i przywileje dla niektórych miast chciał doprowadzić do wyłomu w skostniałym systemie stanowym, co jednak nastąpiło dopiero w wyniku uchwał Sejmu Wielkiego.

W rozważaniach pijara na temat stanu chłopskiego przebijają się głównie rodzime, w mniejszym stopniu obce, propozycje uregulowania problemów osiemnastowiecznej wsi oraz jej mieszkańców. Autor *Prawa politycznego* nieco odmiennie od Konarskiego, Popławskiego czy Wybickiego, prezentował kwestie chłopską, albowiem czynił to w ujęciu historycznym i do tego jeszcze wbrew niektórym swoim wcześniejszym poglądom zawartym w *Mowach o główniejszych materiach politycznych*. W analizowanym przedmiocie widać ewolucję jego poglądów w kierunku rozwiązań realistycznych, na co mógł mieć wpływ fakt odrzucenia projektu *Zbioru praw sądowych* z 1778 roku, który zawierał przecież istotne zmiany w kwestii włościańskiej. Należy podkreślić, że Skrzetuski ostro krytykował, szczególnie stan szlachecki, za brak gwarancji prawnych, chroniących włościan przed samowolą właścicieli i dzierżawców dóbr. Akcentował, że ewentualne oczynszowanie musi być poprzedzone przygotowaniem rodzimych chłopów do prowadzenia samodzielnej gospodarki, obniżeniem podatków oraz realizacji pozostałych reform gospodarczych i społecznych także na gruncie miejskim.

Skrzetuski miał jednoznacznie pozytywny stosunek do Komisji Edukacji Narodowej oraz jej dokonań. Podkreślał, że stworzony w 1773 roku system wychowania i kształcenia miał przede wszystkim służyć odrodzeniu państwa i wzmocnieniu patriotyzmu młodych obywateli Rzeczypospolitej. Dowodził, że można to osiągnąć realizując utylitarny program obywatelskiego wychowania i nauczania oparty o rodzimą tradycję oraz oświeceniowe racjonalne koncepcji pedagogiczne i filozoficzne, które miały być dopasowane do realiów politycznych, społecznych, gospodarczych i kulturowych państwa szlacheckiego.

Uwagi Skrzetuskiego na temat prawnej pozycji niektórych wyznań sprowadzały się do przedstawienia ważniejszych zmian prawnych jakie nastąpiły w tym względzie w latach 1768-1775, co prezentował w perspektywie historycznej. Analizy pijara tylko miejscami nawiązywały do poglądów tych publicystów i polityków osiemnastowiecznych, którzy postulowali wprowadzenie tolerancji religijnej oraz gwarancji praw politycznych, społecznych i ekonomicznych, dla innowierców i cudzoziemców. Miało to ich nakłaniać do osiedlania się w Rzeczypospolitej i przyczynić się do podźwignięcia gospodarki, w tym upadających miast.

Ciekawe były rozważania Skrzetuskiego nad problematyką ekonomiczną. W ich ramach dostrzegał rezerwy budżetowe i proponował rozwiązania, które miały zwiększyć siłę gospodarki, przez to i zasobność skarbu państwa szlacheckiego. Niewiele miejsca poświęcił

osiągnięciom Rzeczypospolitej na polu osiemnastowiecznej gospodarki budżetowej. Pijar podkreślał istnienie mechanizmów kontroli wydatków państwa, wskazując przy tym na słabe strony istniejących rozwiązań. Akcentował konieczność zrównoważenia wydatków i dochodów państwa. Bardzo pozytywnie wypowiadał się o powołaniu i działalności komisji skarbowych, które uznał, za ważny i pożyteczny urząd, co zdaje się dowodzić, że należał do zwolenników wprowadzania w Rzeczypospolitej centralnych, kolegialnych i po części biurokratycznych organów zarządu.

Z rozważań Skrzetuskiego na temat starostw i królewskich miejscami przebiega świadomość kontrowersyjności, szczególnie kwestii rozdawnictwa dóbr ziemskich, którą nasz uczyony zaprezentował w kontekście historycznym oraz z pewnymi nawiązaniem do ostrej batalii politycznej, jaka w tym zakresie rozegrała się w czasach stanisławowskich. Ciekawe i w znacznej części zbieżne z poglądami współczesnej nauki są wywody autora *Prawa politycznego* w przedmiocie oceny i zakresu reformy emfiteutycznej starostw, jaka miała miejsce w 1775 roku. Zasadnie przy tym ubolewał, że na efekty tej zmiany trzeba będzie zbyt długo czekać.

Z rozważań autora *Prawa politycznego* na temat handlu i rzemiosła zdają się przebiegać w większości nowoczesne poglądy na tę sferę działalności gospodarczej. Szczególnie cenne są postulaty zrównoważenia bilansu płatniczego w obrocie gospodarczym z zagranicą, poparcie dla rodzimego przemysłu i handlu, w tym tworzenia odpowiedniej infrastruktury transportowej. Pijar dostrzegał również konieczność zmian prawnych pozwalających na niemal nie skrępowany dotychczasowymi przesądami oraz ograniczeniami stanowymi rozwój handlu. Co ciekawe, jednocześnie przestrzegał przed jeszcze większym upadkiem miast w sytuacji aktywnego włączenia się szlachty w dotychczas zakazane sfery działalności gospodarczej, czym odszedł od swoich wcześniejszych poglądów wyrażanych w *Mowach o główniejszych materjach politycznych* na temat pełnej swobody w dostępie szlachty do profesji kupieckich, gdzie powielał poglądy samego Gabriela Coyera zaprezentowane w *La Noblesse de Comerçante*. Wydaje się, że ta zmiana poglądów u naszego pijara mogła mieć związek z rozwiązaniami jakie przyjęto w projekcie *Zbioru praw sądowych* Andrzeja Zamoyskiego, gdzie używano podobnej argumentacji przy ustalaniu zasięgu swobód w zakresie zajmowania się handlem przez szlachtę.

W rozważaniach autora *Prawa politycznego* w przedmiocie podziałów administracyjnych dominowały historyczne opisy i wyliczenia konkretnych terytoriów, natomiast analizy prawne były bardzo pobieżne. W uwagach pijara na temat poszczególnych prowincji, brak było szerszych analiz na temat funkcjonowania władz terytorialnych w

Rzeczypospolitej oraz ich relacji i więzi z władzami centralnymi. Brak też bliższych nawiązań do kwestii federacyjności oraz statusu prawnego prowincji państwa polsko-litewskiego. Nie sposób odnaleźć też jakiś szerszych uwag odnoszących się do statusu województwa, jako szczególnej jednostki terytorialnej oraz jej znaczenia dla mechanizmów sprawowania władzy w Rzeczypospolitej. Wśród podziałów politycznych jakie występowały w prawie krajowym autor *Prawa politycznego* wskazywał na nie zawsze dostrzegany w czasach mu współczesnych podział na trzy prowincje Wielkopolską, Małopolską i Litwę oraz na klasyczny podział polityczny Rzeczypospolitej na Koronę i Litwę, także na drobniejsze kraje, w ramach których wyróżniano województwa, ziemie i powiaty, co pijar rozwijał jednak głównie przez pryzmat podziałów geograficznych.

Uwagi Skrzetuskiego na temat urzędów sprowadzały się głównie do mniej lub bardziej szczegółowego opisu ich zadań, z którego jednak przebijają pewne ważne myśli i postulaty reformatorskie czy nawet krytyczne oceny istniejącego stanu rzeczy. Dotyczyły one jednak przede wszystkim urzędów centralnych. Z jego wywodów można wywnioskować, że był zwolennikiem wprowadzenia kadencyjności urzędów i ścisłego respektowania istniejących zakazów łączenia niektórych z nich w ręku jednej osoby. Wydaje się również, iż był zwolennikiem ograniczenia uprawnień niektórych urzędów centralnych oraz, że opowiadał się za doprecyzowaniem ich kompetencji. Postulował także wprowadzenie szerszego zakresu odpowiedzialności urzędników, która miała być bezwzględnie egzekwowana. Nieobce były mu przy tym echa sporów politycznych i głosów wzywających do dalszej reformy urzędu hetmańskiego i poddania go ściślejszemu nadzorowi organów państwa. W przedmiocie fachowości urzędników wypowiadał się tylko w ograniczonym zakresie, podkreślając konieczność powierzania stanowisk kanclerskich osobom kompetentnym i właściwie do tego przygotowanym.

W wywodach na temat ustroju sądów, miejscami zresztą podobnych do rozważań T. Ostrowskiego zawartych w *Prawie cywilnym albo szczególnym narodu polskiego* oraz ogólnych uwag Lengnicha, brak jest jakiś szerszych postulatów reformy sądownictwa. Przeważa opis organizacji i kompetencji najważniejszych sądów szlacheckiego państwa. Jednym z ciekawszych wątków było omówienie sądów komisji skarbowych. Według Skrzetuskiego stanowiły one niezbędny element mający służyć realizacji zadań komisji, które wielokrotnie uznawał za jedną z najważniejszych i najpożyteczniejszych instytucji powstałych na fali reform początków doby stanisławowskiej. Pijar akcentował, że sądy te miały zapewnić bezstronne i szybkie rozstrzygnięcie sporów oraz podkreślał fakt złamania ram

sądownictwa stanowego, także dopuszczenie do stawania przed sądami komisji skarbowej koronnej palestry pochodzenia plebejskiego.

Warto odnotować, że w przypadku Trybunałów Głównych Koronnego i Litewskiego autor *Prawa politycznego* dostrzegał problem pogarszającej się ciągle jakości orzecznictwa oraz podkreślał zakaz jakiegokolwiek wpływu osób postronnych na deputatów, którym w przypadku udowodnienia korupcji groziły ostre sankcje i sąd sejmowy. Zwracał też uwagę na niewłaściwe zachowania palestrantów i samych stron, które pomimo grożących kar pieniężnych nie umiały uszanować powagi najwyższego sądu szlacheckiego. Domagając się przestrzegania obowiązujących praw i zasad rządzących funkcjonowaniem Trybunałów pijar ubolewał nad trudnościami w doborze właściwych kandydatów na sędziów oraz podkreślał, że w pierwszym stuleciu jego funkcjonowania istniała znacznie lepsza i merytoryczna selekcja w tym względzie. Część sugestii i myśli pijara koresponduje z niektórymi zmianami, jak chociażby zwiększenie dyscypliny deputatów i dbałość o ich morale, do których doszło za sprawą ustawodawstwa Sejmu Czteroletniego, konkretnie ustawy o organizacji Sądów Trybunalskich. Godne podkreślenia są propozycje poszerzenia bezpłatnej pomocy prawnej dla biedniejszych stron stawających przed sądami oraz postulat powołania sądów pogranicznych na wzór istniejących na granicy z Rosją, na pograniczu z Austrią i Prusami.

Rozważania Skrzetuskiego nad wojskiem miały w dużej mierze charakter historyczny i edukacyjny, pod którymi ukrywały się jednak ważne postulaty reformy. Ich celem było propagowanie idei zorganizowania silnej narodowej i zawodowej armii zdolnej do obrony niezależności Rzeczypospolitej. Pomimo tego, że propozycje zmian i reform wojskowych zgłaszane przez autora *Prawa politycznego* formułowane były ostrożnie i ogólnikowo oraz, że miejscami daleko im do konkretnych propozycji Staszica, czy Kołłątaja, to i tak naszego uczonego należy uznać za jednego z ważniejszych propagatorów budowy silnej narodowej armii przed Sejmem Wielkim.

Podobny historyczno-edukacyjny charakter ma opis poselstw i roli posłów. W tym przypadku jeszcze bardziej razi brak jakiś głębszych i współczesnych Skrzetuskiemu analiz sytuacji bieżącej czy propozycji zmian. Należy sądzić, że było to spowodowane delikatnością materii oraz tym, iż dopiero po pierwszym rozbiórce rodzima służba dyplomatyczna, podlegająca w istocie królowi, zaczęła się organizacyjnie umacniać i poszerzać zakres swojej działalności, po niemal całkowitym upadku spowodowanym przejściem jej funkcji przez dyplomację saską. Upodobnienie rodzimej dyplomacji do europejskiego modelu, stanowiło dla Skrzetuskiego jeden z elementów naprawy i unowocześnienia aparatu władzy w

Rzeczypospolitej oraz zapewne większej niezależności na arenie międzynarodowej, o czym jednak wprost nie mógł ze zrozumiałych względów napisać.

Jeszcze bardziej historyczny i sprawozdawczy ton miał zaprezentowany przez autora *Prawa politycznego* opis traktatów i przymierzy Rzeczypospolitej, w którym przeważał skrót ważniejszych postanowień umów zawartych w latach 1768-1773-1775 z Rosją, Prusami i Austrią. Dopiero na drugim planie dostrzec można pewne oceny, a nawet krytykę rozbiorów oraz braku równouprawnienia w relacjach z sąsiadami, co jednak znacznie bardziej zostało uwypuklone w *Mowach o główniejszych materyach politycznych*.

Końcowo przyjdzie podkreślić, że analiza treści podręcznika Skrzetuskiego dowodzi, iż był on pierwszym pisarzem politycznym, który tak obszernie opisał przeobrażenia ustrojowe jakie nastąpiły w dobie stanisławowskiej przed Sejmem Czteroletnim. Pijar prezentował przy tym własne myśli oraz propozycje dalszych reform, które niejednokrotnie były kontynuacją głosów poprzedzających go pisarzy politycznych. Jego oceny i postulaty w zakresie dalszych reform ustrojowych nie zawsze były tak stanowcze i nowatorskie, jak jego poprzedników z Konarskim na czele, czy piszących później, Kołłątaja i Staszica. Niemniej jednak przeprowadzona analiza poglądów Skrzetuskiego nakazuje przyznanie mu ważnego miejsca wśród polskich pisarzy politycznych doby stanisławowskiej, szczególnie tych tworzących przed Sejmem Wielkim, w tym wśród propagatorów, a nawet projektodawców niektórych reform. To, że w porównaniu do wielkich poprzedników, część jego postulatów miejscami wypadła słabo po części zapewne wynikało z tego, że *Prawo polityczne narodu polskiego* było przede wszystkim podręcznikiem, zatem nie mogło być w przeważającej części zbiorem ocen czy projektów zmian. Należy jednak zaakcentować, że analizowane dzieło Skrzetuskiego, obok nowatorskich w dużej mierze na gruncie polskim *Mów o główniejszych materyach politycznych*, zawierało niemałą liczbę interesujących propozycji i komentarzy, którymi nasz pijar w oparciu o nieraz ciekawe dygresje i opisy historyczne, nie tylko zwracał uwagę na słabości ustroju dawnej i współczesnej mu Rzeczypospolitej, ale także postulował i propagował konieczność przeprowadzenia nieraz gruntownych zmian i reform. Na miejscami zbyt ogólnikowe i enigmatyczne stanowisko Skrzetuskiego niewątpliwie miał też wpływ gwałtowny i niemal powszechny sprzeciw wobec *Zbioru praw sądowych* Andrzeja Zamoyskiego, nad czym nasz pijar ubolewał i o którym to dziele kilkakrotnie wypowiadał się ze znanstwem. Przywołując i akceptując niektóre zaproponowane w nim rozwiązania, podkreślał konieczność, ale i delikatność materii w zakresie skodyfikowania prawa, co znakomicie było widoczne w procesie realizacji koncepcji powoływania komisji kodyfikacyjnej, a następnie w pracach nad *Kodeksem Stanisława Augusta*.

Końcowo podkreślenia wymaga to, że przeprowadzone badania wykazały, iż szczególnie cenne, po części oryginalne, okazały się rozważania Skrzetuskiego nad dokonanymi w dobie stanisławowskiej zmianami ustrojowym oraz liczne i co godne podkreślenia zazwyczaj bardzo realistyczne, postulaty dalszych zmian, w zakresie ustroju politycznego, społecznego i gospodarczego. Znalazły one częściowo swoje odzwierciedlenie w reformach i uchwałach Sejmu Wielkiego. Z ważniejszym należy wskazać na likwidację *liberum veto* i konfederacji, wprowadzenie dziedziczności tronu, odejście od zasady nienaruszalności dotychczasowych praw kardynalnych, nadanie praw politycznych i ekonomicznych mieszczanom, czy reforma wojskowa. O realistycznym formułowaniu postulatów zmian i wycuciu politycznym Skrzetuskiego świadczy także ujęcie kwestii włościańskiej w Konstytucji 3 Maja.

Dokonana w prezentowanej monografii analiza *Prawa politycznego narodu polskiego* pozwala na przyjęcie tezy, że było to solidne kompendium wiedzy o ustroju Rzeczypospolitej szlacheckiej, noszące w wielu miejscach cechy traktatu politycznego. Dzieło Skrzetuskiego nawiązywało zarówno do dorobku rodzimego reformatorskiego nurtu w osiemnastowiecznej literaturze politycznej, jak i do niektórych koncepcji oświeceniowych.

5. Opis dorobku i osiągnięć naukowo-badawczych innych niż monografia wykazana w pkt. 4.

Po uzyskaniu stopnia doktora przedmiotem moich zainteresowań naukowych były następujące zagadnienia:

a/ Wincentego Skrzetuskiego *Mowy o główniejszych materyach politycznych*.

b/ Prawo wojskowe I Rzeczypospolitej, w Legionach Jana Henryka Dąbrowskiego oraz w Księstwie Warszawskim.

c/ Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych oraz Prokuratoria Generalna II Rzeczypospolitej.

d/ Proces dostosowania polskiego prawa pracy do prawa europejskiego.

a/ Przedstawiając dorobek naukowy po uzyskaniu stopnia doktora, pragnę w pierwszej kolejności wskazać, że równoległe z pracami nad prezentowaną w pkt. 4 monografią, w ramach badań nad twórczością Wincentego Skrzetuskiego zajmowałem się innym ważnym jego dziełem opublikowanym w 1773 r. znanym jako *Mowy o główniejszych materyach politycznych*. Praca ta zaliczana jest do ważniejszych rodzimych dzieł publicystyki politycznej doby stanisławowskiej. Skrzetuski odnosząc się w niej do ważniejszych koncepcji oświeceniowych poruszał ważne zagadnienia polityczne, prawne, społeczne i ekonomiczne. Popularyzując

nowoczesne idee wieku świateł, niejednokrotnie odnosił się z krytycyzmem do sytuacji Rzeczypospolitej oraz proponował przeprowadzenie dalszych reform. Z ważniejszych jego myśli wyrażanych w *Mowach o główniejszych materyach politycznych* należy wskazać na postulat wprowadzenia dziedziczości tronu, reformy prawa sądowego w duchu szkoły humanitarnej, w tym likwidacji tortur, uregulowania stosunków międzynarodowych na zasadach równouprawnienia i poszanowania interesów słabszych państw oraz przeprowadzenie reformy włościańskiej i gospodarczej. Skrzetuski pozostawał przy tym pod wpływem republikańskiej ideologii Mably'ego i Rousseau, fizjokratów oraz innych myślicieli oświeceniowych z Monteskiuszem i Beccarią na czele, których poglądy nieraz wprost powielał. Dużą zasługą Skrzetuskiego było przeniesienia wielu osiemnastowiecznych koncepcji, idei oraz myśli na grunt polski, miejscami nawet podjęcie próby przystosowanie ich, nieraz bez ślepego naśladownictwa, do rodzimej tradycji. Wskazuję, że *Mowy o główniejszych materyach politycznych* były przedmiotem moich odrębnych studiów, których efektem jest kilkanaście artykułów, stanowiących część dorobku naukowego publikowanego od roku 2003, który nawiązuje do odrębnej, niż monografia opisana w pkt 4, części twórczości Wincentego Skrzetuskiego. Wśród nich pragnę w szczególności wskazać na:

- a.1. W. Organiściak: *O niektórych ideach oświeceniowych w twórczości Wincentego Skrzetuskiego*. W: Materiały ze Zjazdu Katedr Historycznoprawnych. *Wielokulturowość polskiego pogranicza ludzie, idee, prawo*. Red. A. Lityński, Piotr Fiedorczyk. Białystok 2003, s. 397-410.
- a.2. W. Organiściak: *Mowa Wincentego Skrzetuskiego o Torturach*. W: *Z dziejów prawa*. Część 4. Red. A. Lityński. Katowice 2003, s. 68-79.
- a.3. W. Organiściak: *Mowa Wincentego Skrzetuskiego o zachowaniu praw*. W: *Z dziejów prawa*. Część 5. Red. A. Lityński. Katowice 2004, s. 31-45.
- a.4. W. Organiściak: *Wincentego Skrzetuskiego mowa O zachowaniu traktatów*. W: *Z dziejów prawa*. Część 6. Red. A. Lityński. Katowice 2005, s. 77-88.
- a.5. W. Organiściak: *Wincenty Skrzetuski o monteskiuszkowskim systemie rządów*. W: *Z dziejów prawa*, Część 7. Red. A. Lityński, M. Mikołajczyk, W. Organiściak, Katowice 2005, s. 46-58.
- a.6. *Poglądy ekonomiczne w Mowach Wincentego Skrzetuskiego*. Materiały konferencyjne Zjazdu Historyków Państwa i Prawa. *Podstawy materialne państwa do XX wieku. Zagadnienia Prawno-Historyczne*. Red. D. Bogacz, M. Tkaczuk. Szczecin 2006, s. 799-808.
- a.7. *Wincentego Skrzetuskiego mowa O powinnościach narodów jednych ku drugim*. W: *Miscellanea Iuridica*. T. 8. Red. A. Lityński, A. Drogoń. Tychy 2006, s. 153-166.

- a.8. W. Organiściak: *Prawo i jego reforma w Mowach Wincentego Skrzetuskiego*. W: „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. LIX, 2007, z. 1, s. 33-50.
- a.9. W. Organiściak: *Wolność w Mowach Wincentego Skrzetuskiego*. W: „Z Dziejów Prawa”, t. I (9). 2008, s. 67-90.
- a.10. W. Organiściak: *Wincenty Skrzetuski o zadaniach i potrzebie reformy władz administracyjnych w Rzeczypospolitej (wybrane zagadnienia)*. W: *Regnare, Gubernare, Administrare. Z dziejów administracji, sądownictwa i nauki prawa. Prace dedykowane Profesorowi Jerzemu Malcowi z okazji 40-lecia pracy naukowej*. Red. S. Grodziski, A. Dziadzio. Kraków 2012, s. 43-53.
- a.11. W. Organiściak: *Wincentego Skrzetuskiego mowa Przeciwno Kroloboystwu*. W: „Miscellanea Historico-Iuridica”, t. XIV, 2015, z. 2, s. 41-51.

b/ Po uzyskaniu stopnia doktora kontynuowałem badania nad historią prawa wojskowego Rzeczypospolitej szlacheckiej. Ich efektem było kolejne artykuły oraz poprawiona wersja doktoratu, wydana w formie monografii: *Kodeksy wojskowe w Polsce roku 1775*. Wyd. Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Katowice 2001, ss. 283. Podstawowe tezy książki o częściowo humanitarnym i rodzimym charakterze kodyfikacji wojskowej z 1775 roku, obalające dotychczasowe twierdzenia o recepcji prawa pruskiego, nie zostały jak dotychczas podważone. Co więcej podstawowe tezy mojej książki o polskich kodeksach wojskowych z 1775 roku są powszechnie akceptowane w literaturze naukowej. Monografia uzyskała pozytywną recenzję - S. Hoc: *W. Organiściak: Kodeksy wojskowe w Polsce roku 1775. Katowice 2001*. W: „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2002, nr 3, s. 169-170.

Ponadto w ramach badań nad wojskowym prawem dawnej Rzeczypospolitej drukiem ukazało się cały szereg artykułów pogłębiających, ale przede wszystkim poszerzających zakres dotychczasowych badań nad tą gałęzią prawa. Do ważniejszych dokonań na tym polu należą:

- b.1. W. Organiściak: *Ze studiów nad reformą prawa wojskowego za czasów Stanisława Augusta*. W: „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. LIII, 2001, z. 1, s. 177-200.
- b.2. W. Organiściak: *Z badań nad prawem wojskowym obowiązującym w początkach istnienia Legionów Polskich we Włoszech*. W: *Księga pamiątkowa ku czci Profesora Jana Pachońskiego*. Red. Z. Janeczek. Katowice 2001, s. 299-309.
- b.3. W. Organiściak: *Polskie Artykuły wojskowe z 1775 roku*. W: „Kwartalnik Historyczny” R. CIX, 2002, z. 1, s 41-59.

- b.4. W. Organiściak: *Elementarz służby wojskowej z 1787 roku. Studia z dziejów idei humanitarnych w prawie wojskowym Rzeczypospolitej szlacheckiej*. W: *Z dziejów prawa*. Część 3. Red. A. Lityński. Katowice 2002, s. 98-116.
- b.5. W. Organiściak: *Radziwiłłowie jako prawodawcy wojskowi w XVII i XVIII wieku*. W: *Radziwiłłowie. Obrazy literackie. Biografie. Świadectwa historyczne*. Red. K. Stępnik. Lublin 2003, s. 325-336.
- b.6. W. Organiściak: *Stan badań nad prawem karnym wojskowym Rzeczypospolitej szlacheckiej*. W: *Polska historiografia wojskowa. Stan badań i perspektywy rozwoju. VI Ogólnopolskie Forum Historyków Wojskowości*. Red. H. Stańczyk. Toruń 2002, s. 226-231.
- b.7. W. Organiściak: *O postępowaniu cywilnym w sądownictwie wojskowym Rzeczypospolitej w XVIII wieku*. W: *Z dziejów prawa*. Część 4. Red. A. Lityński. Katowice 2003, s. 53-67.
- b.8. W. Organiściak: *O inkwizycji generalnej w osiemnastowiecznym wojskowym prawie karnym*. W: *Z dziejów prawa*. Część 5. Red. A. Lityński. Katowice 2004, s. 21-30.
- b.9. W. Organiściak: *Środki prawne przeciwko wyrokom sądów wojskowych autoramentu cudzoziemskiego Rzeczypospolitej szlacheckiej w sprawach karnych*. W: „Problemy Prawa Karnego”, t. XXV. Red. K. Marszał. Katowice 2004, s. 220-232.
- b.10. W. Organiściak: *Artykuły wojskowe dla generałów i oficerów wyższej i niższej rangi względem przestępstw kryminalnych z 1775 roku*. W: *Między I a III Rzeczypospolitą. Kształtowanie Europejskiej Kultury Prawnej. Prace ofiarowane Prof. Zw. Dr hab. Adamowi Lityńskiemu w czterdziestolecie pracy naukowej. Miscellanea Iuridica*. T. VII. Red. M. Mikołajczyk, A. Drogoń. Tychy 2005, s. 232-251.
- b.11. W. Organiściak: *Geneza i znaczenie Artykułów wojennych hetmańskich z 1609 roku*. W: *Z dziejów prawa*. Część 8. Red. A. Lityński, M. Mikołajczyk, W. Organiściak. Katowice 2006, s. 51-67.
- b.12. W. Organiściak: *Wpływ Sapiechów na kształtowanie prawa w Rzeczypospolitej szlacheckiej*. W: *Sapiehowie. Obrazy literackie. Biografie. Świadectwa historyczne. Epoki Kodnia i Krasieczyna*. Red. K. Stępnik. Lublin 2007, s. 391-399.
- b.13. W. Organiściak: *Polish military articles of 1775*. W: “Silesian Journal Of Legal Studies” Contents Vol. 2. Red. B. Mikołajczyk. Katowice 2010, s. 112-120. (publikacja w języku angielskim)
- b.14. W. Organiściak: *Proces wojskowy w Polsce przedrozbiorowej*. W: *System Prawa Karnego Procesowego*. T. I, cz. 1, Zagadnienia ogólne. Red. P. Hofmański. Warszawa 2013, s. 279-282.

b.15. W. Organiściak: *Proces wojskowy w Legionach Polskich we Włoszech i w oddziałach Księstwa Warszawskiego*. W: System Prawa Karnego Procesowego. T. I, cz. 1, Zagadnienia ogólne. Red. P. Hofmański. Warszawa 2013, s. 317-318.

W ramach badań nad dawnym prawem wojskowym dokonałem również edycji 3 rękopiśmiennych źródeł, dodając do każdego z nich odrębny komentarz w formie artykułu naukowego. Starłem się w ten sposób uzupełnić fundamentalne do dziś wydawnictwo S. Kutrzeby: *Polskie ustawy i artykuły wojskowe od XV do XVIII wieku*. Kraków 1938, zarówno od strony źródłowej jak i komentarza:

b.16. W. Organiściak: *Artykuły wojenne Augusta III Sasa z 1749 roku*. W: „Z Dziejów Prawa”, t. III (11), 2010, s. 163-176.

b.17. *Artykuły wojenne króla Augusta III*. (Wydawnictwo źródłowe). W: „Z Dziejów Prawa”, t. III (11), 2010, s. 177-185.

b.18. W. Organiściak: *Artykuły wojskowe dla Milicji Karola Stanisława Radziwiłła na tle prawa wojskowego Wielkiego Księstwa Litewskiego*. W: „Z Dziejów Prawa”, t. IV (12), 2011, s. 299-319.

b.19. *Artykuły Wojskowe dla Milicyi JO Xiążęcia Jmci Karola Stanisława Radziwiłła Wojewody Wileńskiego*. (Wydawnictwo źródłowe) W: „Z Dziejów Prawa”, t. IV (12), 2011, s. 321-333.

b.20. W. Organiściak: *Artykuły wojskowe Hieronima Radziwiłła dla garnizonu słuckiego z 1733 roku na tle prawa wojskowego Wielkiego Księstwa Litewskiego*. W: „Z Dziejów Prawa”, t. V (13), 2012, s. 223-230.

b.21. *Extrakt Artykułów wojskowych za Nayaśniejszych Krolow Polskich y Hetmanow Wielkiego Księstwa Litewskiego ustanowionych na rozkaz J.O. księcia Hieronima Radziwiłła starosty Krzyczewskiego dla Garnizonu w Słucku sporządzone 29 kwietnia 1733 roku w Zamku Słuckim* (Wydawnictwo źródłowe). W: „Z Dziejów Prawa”, t. V (13), 2012, s. 231-237.

c/ W moim dorobku naukowym po uzyskaniu stopnia doktora znajdują się również prace na temat Prokuratury Generalnej oraz prawa pracy i prawa ubezpieczeń społecznych II Rzeczypospolitej. Mają one nie tylko walor dydaktyczny, ale i naukowy, albowiem oparto je częściowo na własnych ustaleniach popartych pełnym aparatem naukowym. W przypadku Prokuratury Generalnej II Rzeczypospolitej wyniki badań były oparte również o przeprowadzone kwerendy w archiwach państwowych w Katowicach, Krakowie i Poznaniu:

- c.1. W. Organiściak: *Początki Prokuratury Generalnej II RP. Miscellanea Iuridica*, t. I. Red. A. Lityński. Tychy 2002, s. 141-154.
- c.2. W. Organiściak: *Prawo pracy II Rzeczypospolitej*. (Szkic dla celów dydaktycznych). W: „Z Dziejów Prawa”, t. II (10), 2009, s. 233-260.
- c.3. W. Organiściak: *Prawo ubezpieczeń społecznych II Rzeczypospolitej*. (Szkic dla celów dydaktycznych). W: „Z Dziejów Prawa”, t. III (11), 2010, s. 139-162.

d/ Mój dorobek naukowy po uzyskaniu stopnia doktora obejmuje także prace dotyczące współczesnego prawa pracy. W szczególności zajmowałem się przedstawieniem procesu dostosowania polskiego prawa pracy do standardów europejskiego prawa pracy po roku 1989, głównie zaś po stowarzyszeniu Polski z Unią Europejską. Efektem prac na tym polu były zagraniczne publikacje i referat:

- d.1. W. Organiściak: *Adjustment of Polish Labour Law to the European Union Standards. Collected issues*. W: *Implementation of European Union Standards in Education and Science of V4 countries. Supported by International Visegrad Fund - project No 3053-2002-IV F. Zbornik z medzinárodnej vedeckej konferencie. Implementácia standardov Európskej Únie vo vzdelavani a vede krajín V 4*. Banská Bystrica 2003, s. 108-120. (publikacja w języku angielskim).
- d.2. W. Organiściak: *L'influence du droit social communautaire á la législation polonaise*. W: *Tudományos és Kulturális Folyóirat*. R. VII, Nr 7, s. 31-39. (wspólnie z Maciejem Kucharskim – publikacja w języku francuskim).

6. Kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach

Uczestniczyłem w projekcie finansowanym przez Fundusz Wyszehradzki pod nazwą *Implementation of European Union Standards in Education and Science of V4 countries. Supported by International Visegrad Fund - project No 3053-2002-IV*. Efektem badań nad przebiegiem procesu dostosowania polskiego prawa pracy do standardów Unii Europejskiej są dwie publikacje zagraniczne i referat, a co został zaprezentowane w punkcie 5 autoreferatu.

7. Wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych

a. Konferencja zorganizowana przez Katedrę Historii Prawa Uniwersytetu Śląskiego w ramach Zjazdu Katedr Historyczno-Prawnych „Przez tysiąclecia: państwo - prawo - jednostka”. Ustroń 17-20 września 2000 roku. Wygłoszony referat: *Artykuły wojskowe i Proceder prawny wojskowy z 1775 roku* – publikacja.

b. Konferencja zorganizowana przez Instytut Historii Filii Akademii Świętokrzyskiej w Piotrkowie Trybunalskim oraz Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim w dniach od 17-18 września 2001 roku w Piotrkowie Trybunalskim. VI Ogólnopolskie Forum Historyków Wojskowości. Referat: *Stan badań i perspektywy rozwoju polskiej historiografii wojskowej*. Referat: *Stan badań nad prawem karnym wojskowym Rzeczypospolitej szlacheckie* – publikacja.

c. Konferencja zorganizowana przez Akademię Ekonomiczną w Katowicach z dnia 15 listopada 2001 roku w Katowicach. Czasy Kościuszki i Napoleona. Jan Lubicz-Pachoński jako badacz epoki. Wygłoszony referat: *Z badań nad prawem wojskowym obowiązującym w początkach istnienia Legionów Polskich we Włoszech* – publikacja.

d. Międzynarodowa Konferencja Organizowana przez Uniwersytet Lubelski i Uniwersytet Jagielloński w Białej Podlaskiej w dniach 16-18 maja 2002 r. „Radziwiłłowie obrazy literackie, biografie, świadectwa historyczne”. Wygłoszony referat: *Radziwiłłowie jako prawodawcy wojskowi w XVII i XVIII wieku* – publikacja.

e. Zjazd Katedr Historycznoprawnych. „Wielokulturowość polskiego pogranicza ludzie, idee, prawo”. Augustów 15-18 września 2002 roku. Wygłoszony referat: *Idee oświeceniowe w twórczości Wincentego Skrzetuskiego* – publikacja.

f. Międzynarodowa Konferencja zorganizowana przez Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki i Uniwersytet Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy. *Implementation of European Union Standards in Education and Science of V4 countries. Supported by International Visegrad Fund - project No 3053-2002-IV F*. Wygłoszony referat: *Adjustment of Polish Labour Law to the European Union Standards. Collected issues*. Miejsce i czas: Bańska Bystrzyca 21-22 maja 2003 – publikacja.

g. Konferencja zorganizowana przez Katedrę Historii Prawa Uniwersytetu Szczecińskiego w ramach Zjazdu Katedr Historyczno-Prawnych *Podstawy materialne państwa do XX wieku*. Szczecin 23-26 września 2004 roku. Wygłoszony referat: *Poglądy ekonomiczne Wincentego Skrzetuskiego* – publikacja.

- h.** Międzynarodowa Konferencja Naukowa Organizowana przez Uniwersytet Lubelski w Białej Podlaskiej w dniach 20-22 maja 2004 r. *Sapiehowie. Epoki Kodnia i Krasiczyna*. Wygłoszony referat: *Rola Sapiehów na kształtowanie prawa w Rzeczypospolitej szlacheckiej*.
- i.** Międzynarodowa Konferencja Naukowa Organizowana przez Komitet Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk i Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego 200 lat kodyfikacji napoleońskich. Kraków 15-16 października 2004 roku. Udział: Głos w dyskusji: *Wpływ francuskiego prawa karnego wojskowego na prawo w Legionach Jana Henryka Dąbrowskiego i Księstwie Warszawskim* - publikowany.
- j.** Konferencja Naukowa zorganizowana przez Uniwersytet Lubelski i Prezydenta Miasta Zamościa w Zamościu w dniach 17-19 września 2005 roku. *W kręgu polityki, gospodarki, prawa i kultury*. Wygłoszony referat: *Wkład Zamoyskich w kształtowanie prawa wojskowego Rzeczypospolitej szlacheckiej*.
- k.** Zjazd Katedr Historycznoprawnych: *Cuius regio eius religio?* Lublin 21-23 września 2006 roku. Wygłoszony referat: *Duchowieństwo w Polsce według Wincentego Skrzetuskiego* - publikacja.
- l.** Zjazd Katedr Historycznoprawnych: *Spoleczeństwo a władza. Ustrój, prawo idee* organizowanym przez Instytut Historii Państwa i Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego w Kliczkowie w dniach 18-21 września 2008 roku. Wygłoszony referat: *Stosunki między organami władzy Rzeczypospolitej szlacheckiej w pracach Wincentego Skrzetuskiego* - publikacja.
- l.** Zjazd Katedr Historycznoprawnych w Zegrzu w dniach 17-19 września 2010 roku organizowany przez Katedrę Prawa Rzymskiego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Wygłoszony referat: *Wincenty Skrzetuski o potrzebie oraz zmianach w prawie i ustroju doby stanisławowskiej* — publikacja.
- m.** Konferencja Naukowa: *Bezpieczeństwo personalne a bezpieczeństwo strukturalne. Ochrona zdrowia i życia podstawą bezpieczeństwa osoby*. Organizator: Wydział Nauk o Bezpieczeństwie Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych im. Tadeusza Kościuszki we Wrocławiu. Miejsce i termin obrad: 20 listopad 2015 r. Wygłoszony referat: *Historia prawa wojskowego w Polsce do XX wieku*.

